

დრო, როგორც ეკონომიკური რესურსი და სოციალური ფენომენი

აბსტრაქტი: დრო ნებისმიერ საზოგადოების უმნიშვნელოვანესი რესურსია. მისი შეზღუდულობა განაპირობებს იმას, რომ ნებისმიერი ადამიანის, სამეწარმეო სუბიექტის და ზოგადად, ეკონომიკის წარმატება დიდწილად დამოკიდებულია დროის სწორ განაწილებაზე. საოჯახო მეურნეობიდან დაწყებული დროის ეფექტური დაგეგმვა, ფირმაში არსებული დროის მენეჯმენტი და მაკროეკონომიკაში დროის ფენომენის სწორი გააზრება ქვეყანაში არსებული ცხოვრების დონის მნიშვნელოვანი განმაპირობებელი ფაქტორია. დროის, როგორც ყველაზე შეზღუდული, არაკვლავწარმოებადი რესურსის მაქსიმალური გათვალისწინება იწვევს წარმატებას, როგორც თითოეული ადამიანისთვის, ისე კომპანიისთვის. იმის შრომა უფრო მწარმოებლური, ვინც ერთსა და იმავე დროში მეტს აწარმოებს, ხოლო ეკონომიკის ერთ-ერთი ძირითადი პრინციპის მიხედვით, ქვეყანაში საქონლისა და მომსახურების წარმოების უნარზე დამოკიდებულია ცხოვრების დონე. ამდენად, მწარმოებლურობა, ეკონომიკური ზრდა, ცხოვრების დონე განუყოფელია ისეთი უნივერსალური რესურსისგან, როგორცაა დრო. სწორედ ამის გამო დიდი მნიშვნელობა ენიჭება დროის ეფექტურად გამოყენებას, დროის მენეჯმენტს. აუცილებელია დრო, როგორც ეკონომიკური რესურსი დაუკავშირდეს მის სოციალურ მნიშვნელობას, ვგულისხმობთ იმას, რომ ის ამავე დროს არის ადამიანის ფიზიკური და სულიერი განვითარების რესურსი. ფირმის თუ კომპანიის ფარგლებში დროის მენეჯმენტმა უნდა შეძლოს დროის ეფექტური გამოყენება, რაც იქნება იმის პირობა, რომ ადამიანს ჰქონდეს ცხოვრება სამსახურს მიღმა. ხოლო ვინაიდან ეს ყოველთვის არ არის გარანტირებული, სახელმწიფომ საბაზრო ეკონომიკის პირობებში არსებული ეკონომიკური თუ სამართლებრივი ბერკეტებით შექმნას ადამიანის შრომისა და დასვენების, მისი სულიერი განვითარების გარანტიები.

საკვანძო სიტყვები: დროის რესურსი, დროის მენეჯმენტი, პროფესიული გადაღლა, დროის დეფიციტი, შრომის მწარმოებლურობა, დროის ეკონომია, შრომის პირობები, ცხოვრების ხარისხი.

Nino Makatsaria

Time as an Economical Resource and Social Phenomenon

Abstract: Time is the most important resource of any society. Time is limited, that is why success of any person, business or economy in general mostly depends on proper time planning. Effective time planning starting from family farming, time management in a firm and correct understanding of the phenomenon of time in

macroeconomics is an important determining factor of the current standard of living in a country. Maximizing the understanding of time as the most limited, non-renewable resource leads to success for both an individual and a company. According to one of the basic principles of economics, the standard of living depends on the ability of producing goods and services in a country so that labor of those who produce more in the same time is more productive. Therefore, productivity, economic growth, and standard of living are inseparable from a universal resource such as time. The article argues it is necessary to connect time as an economic resource to its social meaning, as a resource for human physical and spiritual development. Time management within a firm or company should be able to use time effectively, which will be helpful for a person to have a life outside of work. And since this is not always guaranteed, the state should create guarantees of human labor and rest, to ensure spiritual development with the help of economic and legal levers that are available in the market economy.

Tags: *Time resource, time management, professional exhaustion*

ეკონომიკის ამოცანაა ეფექტურად გაანაწილოს საზოგადოების ხელში არსებული შეზღუდული რესურსები, თუმცა მათ შორის პირდაპირ არაა დასახელებული დრო, როგორც ეკონომიკური რესურსი. დრო, არაკვლავწარმოებადი რესურსია და შეუძლებელია მისი ყიდვა, დაბრუნება, გაჩერება, დაგროვება. ამიტომაც ის განსაკუთრებით ფასეულია და მას ყველაზე მეტად სჭირდება გაფრთხილება.

დროის ფენომენი არაერთი მეცნიერების შესწავლის ობიექტია /ფიზიკა, ფილოსოფია, ფსიქოლოგია, ეკონომიკა, ბიზნესი და სხვ./ . საკითხი დროის როლსა და მნიშვნელობაზე ეკონომიკური მეცნიერების განვითარების კვლობაზე მეტ-ნაკლები განხილვის საგანი იყო. კაპიტალისტურ საზოგადოებაში დროში მოიაზრებოდა არა მხოლოდ „საათის“/ბუნებრივი დრო, არამედ კონკრეტულად, როგორც დაქირავებული „შრომის საათი“. სამუშაო დღის ხანგრძლივობის შესახებ მეცნიერული კამათი ჯერ კიდევ კაპიტალისტური წარმოების სათავეებთან გვხვდება. სამუშაო ძალა წარმოადგენდა ზედმეტი ღირებულებისა და მოგების წყაროს, ხოლო მისი ამოღების გზად გვევლინებოდა ჭარბი შრომის დრო. კაპიტალისტური წარმოების დასაწყისიდანვე მიმდინარეობდა ბრძოლა სამუშაო დღის ხანგრძლივობასა და მათთან დაკავშირებულ ხელფასზე. დაწყებული ტეილორისეული ქარხნული ცხოვრების დროის მაქსიმიზაციის პოლიტიკიდან, ისტორიულ განვითარებასთან ერთად, წარმოებისა და შრომის ჰუმანიზაციის კვლობაზე იცვლება მიდგომები სამუშაო დროის გამოყენებასთან დაკავშირებით.

საზოგადოებრივი წარმოების საბოლოო მიზანი - ადამიანი და მისი ყოველმხრივი განვითარება - მიიღწევა შრომის მწარმოებლურობის ზრდით, დროის ეკონომიის კანონის რეალიზაციის პირობებში. წინამორბედ ეკონომიკურ სისტემებს შორის საბაზრო ეკონომიკამ დროის რესურსი პირდაპირ დაუკავშირა შემოსავალს. ეკონომიკური მოგების მიღება ყველაზე მეტად ხელეწიფება ბიზნესს, რომელიც კონკურენციისა და გაურკვევლობების პირობებში სხვაზე რაციონალურად გამოიყენებს ყველაზე მთავარს და შეზღუდულს - დროის რესურსს. მწარმოებლურობა თუ ეკონომიკური ზრდა განუყოფელია დროის რესურსის რაციონალურ გამოყენებასთან. მისი სწორად მართვა ნაყოფიერი საქმიანობის და ზოგადად, წარმატებული ცხოვრების საწინდარია. ხშირად გვესმის ცნობილი ამერიკელი პოლიტიკური მოღვაწის, ბენჯამინ ფრანკლინის გამოთქმა, რომ „დრო ფულია“. ნებისმიერი კომპანიის წარმატება დიდწილადაა დამოკიდებული მისი თანამშრომლების დროის რაციონალურ ხარჯვაზე. რამდენადაც დრო არააღდგენადია, ამდენად დიდი მნიშვნელობა აქვს დროის ეკონომიას.

თანამედროვე საზოგადოებაში გაცილებით მწვავედ დგას დროის დეფიციტის პრობლემა, შესაბამისად იზრდება დროის მენეჯმენტის მნიშვნელობა ბიზნესში და ზოგადად, ადამიანის ცხოვრებაში. ის ადამიანებს საშუალებას აძლევს მაქსიმალურად გამოიყენონ ისეთი შეზღუდული რესურსი, როგორცაა - დრო. თვითმენეჯმენტით თუ თვითდისციპლინით იწყება დროის განაწილება ადამიანის ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ისინი, ვინც ვერ ფლობენ დროის სწორი განაწილების უნარს, ვერ აღწევენ წარმატებას არა მხოლოდ ბიზნესში, არამედ თავიანთ ყოველდღიურ ცხოვრებაში. წარმატებული ადამიანებისთვის დრო ყველაზე ძვირფასი რესურსია. ყველა ადამიანს ბუნებისგან ბოძებული თანაბარი დროის რესურსი გააჩნია, თუმცა ისინი სხვადასხვა ეფექტურობით ხარჯავენ ამ რესურსს და თვითონვე ქმნიან თავიანთი დროის ღირებულებას. რამდენადაც დროის მართვა არც ისე ადვილი საქმეა, მას სჭირდება თავისი მეთოდები. ადამიანებს შრომის განსხვავებული უნარები აქვთ, ამიტომაც თვითონვე უნდა აირჩიონ დროის მართვის საკუთარი მეთოდი, რომელიც მის ინდივიდუალურობას შეესაბამება, გამოიმუშაონ მისი მართვის ჩვევები და ტექნიკა. ადამიანის, რომელიც გონივრულად მართავს დროს, შესაბამისად, იმაღლებს თავისი ცხოვრების ხარისხსაც.

არა მხოლოდ მენეჯერი, არამედ ნებისმიერი ადამიანი ყოველწამიერად დგას არჩევანის წინაშე, თუ რა დროს რა აკეთოს და როცა ამ არჩევანს გასდევს მკაფიო მიზანი, მაშინ დრო უფრო რაციონალურადაა გამოყენებული. ზოგადად, დროის ეფექტიანად გამოყენება- ესაა მაქსიმალურად ნაკლებ დროში მივალწიოთ მეტ შედეგს. დროის მენეჯმენტის წარმატება დამოკიდებულია ადამიანის შრომისუნარიანობაზე. ეს კი დაკავშირებულია მის ჯანმრთელობასთან, ცხოვრების წესთან, გამორჩეულ უნარებსა თუ მავნე ჩვევებთან. პასიური ფიზიკური ცხოვრების წესი იწვევს გარკვეულ დაავადებებს, რომლის შედეგადაც ადამიანის შრომისუნარიანობა მცირდება. ამიტომაც დროის მენეჯმენტი მოიცავს თუნდაც ფიზიკურ აქტივობასაც, დასვენებასაც და სხვ. ამასთანავე, დროის მართვის მიზანი მხოლოდ ეკონომიკური სარგებელი როდია, ამ პროცესში არ უნდა დავაზიანოთ ჩვენი ფსიქიკა, ჯანმრთელობა, ოჯახი. ამ უკანასკნელის გათვალისწინებით შემუშავებული პრინციპები კი უნდა გვექცეს ყოველდღიური ცხოვრების წესად.

დროის მენეჯმენტი ახდენს ამოცანებისა და შესაბამისი აქტივობების კოორდინაციას ადამიანთა ძალისხმევის მაქსიმალური ეფექტიანობის მისაღწევად. მისი უმთავრესი მიზანია ადამიანებმა შეძლონ ნაკლებ დროში მეტის გაკეთება. ის მოიცავს კონკრეტული ამოცანებისა და მიზნების შესასრულებლად საჭირო სხვადასხვა ინსტრუმენტებს და მეთოდებს/დაგეგმვა, მიზნის განსაზღვრა, პრიორიტეტების განსაზღვრა, ორგანიზება და სხვ/. მიუხედავად ადამიანის ცხოვრებაში არსებული მოულოდნელობების თუ გაუთვალისწინებელი გარემოებებისა, დროის დაგეგმვა მაინც აუცილებელია. პრაქტიკით დადასტურებულია, რომ გეგმის გარეშე სპონტანურად მოქმედება წარუმატებლობის მიზეზია, მისი უქონლობა კი დროის კარგვაა. ასევე აღიარებულია დროის კავშირი მიზნის დასახვასთან. როცა ადამიანს მიზანი აქვს მკაფიოდ ჩამოყალიბებული, მაშინ დროის გამოყენება უფრო რაციონალურად ხდება, ის ჩვენი მოქმედების ორიენტირია. ბიზნესში სწორად გათვლილი დროის მენეჯმენტი ეხმარება კომპანიებს მისმა თანამშრომლებმა ხარისხიანად შესრულონ სამუშაო და შესაბამისად, ეფექტურად განახორციელონ თავიანთი მიზნები.

დროის მენეჯმენტში მნიშვნელოვანია პრიორიტეტების გამოკვეთა. „ყველა სამუშაოს დრო სჭირდება, მაგრამ ზოგიერთი დავალება უფრო ღირებულია, ვიდრე სხვები. უფრო მაღალი ღირებულებების სამუშაოზე დროის გადანაწილება აუმჯობესებს როგორც პროდუქტიულობას, ასევე სამუშაო - ცხოვრების ბალანსს. დროის კარგი მენეჯმენტი ქმნის

უფრო ჯანსაღ სამუშაო ადგილს. დროის მართვა კომპანიაში შემოქმედებით პროცესს წარმოადგენს. დროში საქმეები პრიორიტეტულობის მიხედვით უნდა განაწილდეს. პრიორიტეტებთან ერთად დროის მენეჯმენტში დიდი მნიშვნელობა აქვს ფასეულობების გამოკვეთას. შესაბამისად, დროის განრიგის შეცვლაც შეიძლება დაუკავშირდეს უკვე სხვა ფასეულობებს. მეცნიერთა უმრავლესობა აღნიშნავს, რომ „დრო არის პიროვნების ყოფითი სივრცე, რომელსაც იგი, როგორც სუბიექტი თავისი ფასეულობებისა და შეხედულებების შესაბამისად უკეთებს ორგანიზებას და ამით ღებულობს თვითაქტუალიზაციის და თვითგანვითარების შესაძლებლობას“ (ხარხელი 2016:28).

დროის ეფექტიანი ორგანიზება მოითხოვს სათანადო ცოდნას. მენეჯერის ფუნქციაა სხვა ადამიანების მსგავსად დაგეგმოს არა მხოლოდ საკუთარი დროის რესურსი, არამედ ასევე მთელი კოლექტივის დროის რესურსი. ისინი ყველაზე მეტად ფლობენ დროის მართვის ხერხებს. დროის მენეჯმენტში არსებობს საერთო წესები, რომელიც გამოცდილია და ყველასთვის სასარგებლო დროის ეფექტურად მართვისათვის. დროის მართვის ორგანიზებაში მნიშვნელოვანია ისეთი პრინციპების გათვალისწინება, როგორცაა დიდი საქმის დანაწევრება და ნაწილ-ნაწილ შესრულება მისი გამარტივების მიზნით, საქმის ეფექტიანი დელეგირებას როცა ეს შესაძლებელია და ა. შ. ეფექტური დროის მენეჯმენტი ითვალისწინებს შრომისა და დასვენების ოპტიმალურ გადანაწილებას, სანიტარულ-ჰიგიენურ პირობებს, სოციალურ და ფსიქოლოგიურ ფაქტორებს. მაგ. სამუშაო ადგილებისა და სპეციფიკის შესაბამისად, რეგულირების მნიშვნელოვანი ობიექტია განათება, ტემპერატურა, დასვენების დრო, სამუშაოს მოცულობა და ხანგრძლივობა და სხვ. რომელთა გათვალისწინებლობისას იკარგება ადამიანის შრომისუნარიანობა, ხდება დროის არარაციონალური გამოყენება.

შრომის მწარმოებლურობა დიდწილადაა დამოკიდებული შრომის პირობების სრულყოფასა და სამუშაო დროის რეგულირებაზე. სამუშაო დროის გადაჭარბებული ხანგრძლივობა, რომელიც დასაქმებულს ენერჯის აღდგენის საშუალებას არ აძლევს, საფრთხეს უქმნის მის ჯანმრთელობას, ნორმალურ ცხოვრებას. რაც შეხება ზეგანაკვეთურ მუშაობას, აღსანიშნავია, რომ უცხოური პრაქტიკით ის არასწორ დროის მენეჯმენტს უკავშირდება და არა სამსახურისთვის თავდადებას, როგორც საქართველოში. კვლევების თანახმად, ზეგანაკვეთური შრომის პროდუქტიულობა გაცილებით დაბალია. „მოკლევადიანი ზეგანაკვეთური შრომის შემთხვევაშიც კი შრომის პროდუქტიულობის

დანაკარგი საშუალოდ 15%-ია, რომ აღარაფერი ვთქვათ მუდმივ ზეგანაკვეთურ შრომაზე. კვლევის თანახმად, 8 კვირის განმავლობაში, კვირაში 20 საათი ზეგანაკვეთური შრომის პირობებში პროდუქტიულობა 35%-ით ნაკლებია იმავე პერიოდის განმავლობაში სტანდარტულ 40 საათიან სამუშაო კვირასთან შედარებით”/https://forbes.ge/blogs/e1-83-93-e1-83/. იმდენად, რამდენადაც შეზღუდულია ადამიანის სიცოცხლის, დღე-ღამის, წელიწადის დროების ხანგრძლივობა, ხშირად, იმისთვის, რომ მოასწრონ საქმეები, ძილის შემცირება არის ადამიანებისთვის ერთადერთი საშუალება. „ეს არასწორია, რამდენადაც ადამიანები, ვისაც სძინავთ არასრულფასოვნად, ვეღარ ახერხებენ იფიქრონ ისევე პროდუქტიულად და ნათლად, როგორც მოახერხებენ სრულყოფილად ძილის შემთხვევაში.... ჩატარებული კვლევის შედეგად დადგინდა, რომ ადამიანის ფსიქიკურ, ფიზიკურ და ემოციონალურ მდგომარეობაზე ძალიან დიდ ზეგავლენას ახდენს ძილი(გეჩაია 2014: 342-434). მასლოუს მოთხოვნილებათა პირამიდაში პირველ საფეხურზე მოქცეულია ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებები, რომელთა შორისაა სწორედ ძილი.

არასწორი დროის მენეჯმენტი უარყოფითად აისახება არა მხოლოდ კომპანიის მუშაობის შედეგებზე, არამედ იწვევს დროის ნაკლებობას, დასაქმებულების სტრესულ მდგომარეობას, შფოთვას და სხვ. დაჩქარებული ცხოვრების რიტმთან ერთად ჩნდება ტერმინი „Burn Out” პროფესიული გადაწვის სინდრომი, რაც ყველა პროფესიის ადამიანს ემუქრება, განსაკუთრებით ინტელექტუალური შრომით დაკავებულებს, რომლებიც მუშაობენ არანორმალური დატვირთვით. სამუშაოს გამო ადამიანების სტრესული მდგომარეობა და პროფესიული გადაღლა ხშირად იწვევს მოცდენებს ჯანმრთელობის პრობლემების გამო. /Techtarget. Com/whatis/definition/time-management/. ეფექტურად დაგეგმილი დროის შედეგად კომპანიის თანამშრომლები უფრო ბედნიერად გრძნობენ თავს, მათ საკმარისი დრო აქვთ სამუშაოს შესასრულებლად და ნაკლებად არიან პროფესიული „გადაწვის” მსხვერპლნი. ასევე აქვთ შესაძლებლობა იყვნენ უფრო პროდუქტიულები, აქტიურები.

დროის მენეჯმენტის გამოწვევები თანამედროვე პირობებში უკავშირდება ინფორმაციული ტექნოლოგიების განვითარებას. ამ უკანასკნელის გამოყენება ზრდის დროის მართვის მოქნილობას და ეფექტურობას. იცვლება და მარტივდება დასაქმებულების ურთიერთობის საშუალებები. დისტანციურად პროცესების მართვა, ორგანიზაციების შიდა ლოკალური ქსელი ზოგავს დიდ დროს, უსადენო კავშირების წყალობით არ არსებობს

გეოგრაფიული შეზღუდვები. ზოგადად მსოფლიოში და მათ შორის საქართველოში კორონავირუსის პანდემიის გამოწვევები გარკვეული გამოცდილება გახდა დროის მართვის მენეჯმენტის გამდიდრების თვალსაზრისით. კერძოდ, ადამიანები სერიოზულად დაგვაფიქრა არა მხოლოდ ფორსმაჟორულ სიტუაციაში, არამედ ნებისმიერ დროს მაქსიმალურად გამოვიყენოთ დისტანციური მუშაობის უპირატესობები დროის რესურსის რაციონალურად ხარჯვის მიზნით, ზოგადად, დროის მენეჯმენტის ეფექტიანობის გაზრდისთვის.

თანამედროვე სოციალურად ორიენტირებული საბაზრო ეკონომიკის პირობებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება დროის, როგორც არა მხოლოდ ბიზნეს საქმიანობის, არამედ ზოგადად, ადამიანის ცხოვრების განმსაზღვრელი უმნიშვნელოვანესი რესურსის გაგებას. ადამიანებმა საკუთარი თავი მხოლოდ პროფესიასთან არ უნდა გავაიგივოთ, როგორც ეს უმეტეს შემთხვევაში ხდება. ბიზნესი თუ სამსახურებრივი მიზნები გვეხმარება ოჯახური მიზნების განხორციელებაში. ეს ყოველივე დროის სწორმა მენეჯმენტმა უნდა დააბალანსოს პიროვნული განვითარების მიზნებთან, პერსონალურ განვითარებასთან. თანამედროვე ცივილიზებულ სამყაროში ადამიანები აფასებენ ცხოვრებას სამსახურს მიღმა, თუმცა სამსახურში ისინი მაქსიმალურად არიან ორიენტირებული მათ საქმეზე. ეფექტური დროის მენეჯმენტი მათ საშუალებას აძლევს იმუშაონ უსაფრთხოდ, იყვნენ ჯანმრთელები, ჰქონდეთ მეტი თავისუფალი დრო საკუთარი განვითარებისთვის, ოჯახისთვის. გავიხსენოთ, რომ ველური კაპიტალიზმის პირობებში, როცა უმუშევარი დასაქმებულზე ახდენდა ფსიქოლოგიურ ზეგავლენას, ის თანხმდებოდა შრომის ყოველგვარ არაადამიანურ პირობებზე, მათ შორის არანორმალურ სამუშაო დროზე. ამის დაუშვებლობა თანამედროვე პირობებში შესაბამისი ბერკეტების მეშვეობით სახელმწიფოს გონივრული ინტერვენციითაა შესაძლებელი.

უნდა აღინიშნოს, რომ დიდია შრომის საერთაშორისო ნორმების მნიშვნელობა თანამედროვე გლობალიზებული სამყაროსთვის. ის ემსახურება იმას, რომ თანამედროვე მსოფლიოში ეკონომიკური განვითარება ადამიანის ცხოვრების დონის გაუმჯობესებასთან ერთად, ორიენტირებული იყოს მისი ღირსების განმტკიცებაზე. როგორც ქვეყნების გამოცდილებამ გვიჩვენა შრომის საერთაშორისო ნორმების დაცვის უშუალო შედეგი შრომის ნაყოფიერებასა და ეკონომიკურ მაჩვენებლებზე.

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც დაფუძნდა 1919 წელს, ხელს უწყობს ცივილიზებული საზოგადოებისთვის შესაბამისი შრომის საერთაშორისო ნორმების სისტემის შექმნას და განვითარებას. ყოველივე ამის შედეგია ისეთი საერთაშორისო ბერკეტების არსებობა, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს მასობრივად ყველას სარგებლობა ეკონომიკური ზრდით მიღებული სიკეთით. საქართველოში წლების განმავლობაში დროის მართვის პრაქტიკას შედარებით ნაკლები ყურადღება ექცეოდა. ბოლო ათწლეულებში სულ უფრო ვრწმუნდებით, რომ სამართლიანი წესებით მომუშავე შრომის ბაზარი უფრო ეფექტურია და მოაქვს მეტი კეთილდღეობა არა მხოლოდ დასაქმებულებისთვის, არამედ დამსაქმებლებისთვის და ზოგადად, მთელი საზოგადოებისთვის.

საქართველოში აღნიშნული საკითხი შრომის სამართლის რეგულირების ობიექტია, რომლის მიზანს წარმოადგენს დასაქმებულთა უფლებების დაცვა. შრომის კანონმდებლობაში 2020 წლის 29 სექტემბერს განხორციელებული რეფორმის საფუძველი იყო 2014 წელს ევროკავშირთან დადებული შეთანხმება, რითაც ქვეყანამ აიღო ვალდებულება შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის რეკომენდაციების თუ სხვადასხვა ევროპული დირექტივები განეხორციელებინა საკანონმდებლო ცვლილებებში. რეფორმა შეეხო ისეთ საკითხებს, როგორცაა სამუშაო დროის ნორმირება, მისი აღრიცხვისა და კონტროლის მექანიზმის დაწესება, ღამის სამუშაოზე მომუშავეთა უფლებები, ცვლაში მუშაობა; თუმცა მეტ სიცხადეს მოითხოვს საკითხი ზეგანაკვეთური სამუშაოს შესახებ. შრომის სამართალში შესვენებისა და სამუშაო დროის რეგულირება ავალდებულებს დამსაქმებელს გაითვალისწინოს დასაქმებულის საჭიროებები, ხელი შეუწყოს დასვენების უფლებას, რაც აისახება დასაქმებულის პროდუქტიულობის ზრდაში და მისი სამსახურებრივი და პირადი ცხოვრების დაბალანსებაში. შრომის უსაფრთხოების სამსახურის განვითარება ქვეყანაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გახდება ადამიანის შრომის უსაფრთხოების, მისი შრომის პირობების და სამუშაო დროის ხარისხიანი გამოყენებისთვის.

დროის მენეჯმენტი და ზოგადად დროის ფენომენი ერთნაირად მნიშვნელოვანია როგორც მიკროეკონომიკაში, ისე მაკროეკონომიკაში. შეიძლება ითქვას, რომ მათი განცალკევება მხოლოდ პირობითია. შესაბამისად, კითხვა, თუ როგორ უნდა გავითვალისწინოთ დრო, მუდმივად აისახება როგორც მიკროეკონომიკის, ისე მაკროეკონომიკის დონეზე, როგორც მისი პოზიტიური, ისე ნორმატიული

პერსპექტივიდან. მოგების მიღება უკავშირდება დროს, დღეს უფრო მეტ მოგებას მიიღებს ის, ვინც თავის კონკურენტზე ადრე აწარმოებს ახალ საქონელს და მომსახურებას. თითქმის არ არსებობს საკითხი, რომელიც არ უკავშირდებოდეს დროის რაციონალურ გამოყენებას, მაგალითად, ის გასათვალისწინებელია კვლავწარმოების ყველა სტადიაზე; ფულის ღირებულება დროში, სახელმწიფოს მიერ მაკროეკონომიკური ღონისძიებების დაგეგმვა გონივრულ დროში, ანტიინფლაციური ღონისძიებები დროში, ის განუყოფელია ეკონომიკური ზრდისგან, ცხოვრების დონისგან; თავისუფალი დროის არებობა ადამიანის ცხოვრების ხარისხის მნიშვნელოვანი მაჩვენებელია. საზოგადოებრივი წარმოების და ზოგადად ეკონომიკის მიზანი არის ადამიანი და მისი ყოველმხრივი განვითარება, რაც წარმოუდგენელია თავისუფალი დროის გარეშე. თავისუფალი და სამუშაო დროის თანაფარდობა ქვეყანაში მისი განვითარების მნიშვნელოვანი მახასიათებელია. ნიშანდობლივია, რომ თანამედროვე ცივილიზებულ სამყაროში, ეკონომიკის სოციალიზაციისა და ჰუმანიზაციის კვალობაზე არის სამუშაო კვირის ხანგრძლივობის შემცირების ტენდენცია.

დროის ეკონომია, რომელიც ეფექტური დროის მენეჯმენტის შედეგია ნებისმიერი საზოგადოების განვითარების კანონია. ის ამა თუ იმ ეკონომიკური სისტემის პირობებში უპირატესად გაბატონებული კლასის სასარგებლოდ გამოიყენებოდა. თანამედროვე ცივილიზებული საბაზრო სისტემის პირობებში ის როგორც დამსაქმებლების, ისე დასაქმებულებისა თუ სახელმწიფოს კეთილდღეობას უკავშირდება, თავისუფალი დრო ეკონომიკური კეთილდღეობის არამატერიალური მახასიათებელია. ადამიანს ეძლევა საშუალება ცხოვრობდეს და ვითარდებოდეს სამსახურს მიღმა და სწორედ ეფექტურად დაგეგმილ სამუშაო დროში შექმნილი ღირებულება იყოს მისი კეთილდღეობის საშუალება და არა მიზანი. რამდენადაც საბოლოო მიზანი კი ადამიანის ცხოვრების დონის ხარისხია, რომელიც არა მხოლოდ ფიზიკურ და ფულად სიდიდეებში, არამედ სულიერ ფასეულობებში იზომება.

ამდენად, დრო უნდა განვიხილოთ, არა მხოლოდ ეკონომიკური რესურსი, ამასთანავე როგორც სოციალური ფენომენი, რომელიც ადამიანს საშუალებას აძლევს მაქსიმალურად რეალიზდეს, როგორც სოციალური არსება. აღნიშნულის გარანტი კი თანამედროვე საბაზრო სისტემაში უნდა იყოს სახელმწიფო თავის ხელში არსებული ეკონომიკური და

სამართლებრივი ბერკეტებით. რამდენადაც ყოველთვის არსებობს რისკი, რომ დამსაქმებელმა დასაქმებულის მიმართ არაკეთილსინდისიერად გამოიყენოს თავისი უპირატესობა, სახელმწიფომ უნდა იმოქმედოს შესაბამისი მექანიზმებით ადამიანების უფლებების დასაცავად.

ლიტერატურა და ინტერნეტწყაროები:

გეზაია ბ., *დროის მენეჯმენტი*, 2014. ელექტრონული ვერსია.

ხარხელი მ., მორჩილაძე გ., *დროის მენეჯმენტი*, თბ., 2016.

ელისო ქავთარაძე, *მენეჯერის დროის გამოყენების არსი და მნიშვნელობა*,

ქ. სოციალური ეკონომიკა. XXI საუკუნის აქტუალური პრობლემები, ოქტომბერი, 2014, გვ. 103.

თამაშის წესები/მოკლე შესავალი შრომის საერთაშორისო ნორმებში. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია. თბ.2009.

https://www.ilo.org/documents/publication/wcms_226313.pdf

დრო, ყველაზე ღირებული, მაგრამ ნაკლებად დაფასებული რესურსი; თ. დუმუაშვილი. კვლევა. სექტემბერი 23, 2016 <https://forbes.ge/blogs/e1-83-93-e1-83>

What is the Time Management. By Ben Lutkevich, Technical features writer Ivy Wigmore (techart.com /whatis /definition /time-manajement.

საქართველოს შრომის კოდექსი.

<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1155567?publication=24>